

Dumitru Augustin Doman

Accent ascuțit

...nici în literatură patriotismul nu mai e temă de creație; aici este de înțeles, după ce 45 de ani sentimentul patriotic confundându-se cu dragostea de un partid vândut internaționalismului proletar sau cu dragostea față de un dictator sau altul...

Ce rămâne când nu mai există nici pic de patriotism?

Manifest sau tacit, patriotismul adevărat nu mai există la români. El a devenit o tinichea în care mai bat cu ciocănelul sau, după caz, cu barosul un Vadim Tudor sau un Gheorghe Funar sau un Dan Diaconescu, bat pentru a câștiga niscaiva voturi, tot mai puține în ultima vreme. Tot mai puține, pentru că oamenii au tot așteptat să vină unguerii, să ia Ardealul și să-l treacă granița pe la Nădlac și apoi să-l vadă pe Vadim cum se luptă cu fiara iredentistă la baionetă să salveze bietul pământ românesc. Nu e cazul. Nu-i mai crede nimeni, nici măcar ei înșiși nu se mai cred. Nu mai există nici măcar naționaliști autentici pe care să-i socotim patrioți convinși. Patriotismul este un sentiment mort și înhumat definitiv la groapa comună a istoriei României. Asta a reușit clasa politică de la noi, să scindeze țara: o pătură a devenit lacomă și pragmatică până la a tranzacționa totul, de la aurul și petrolul țării până la hidrocentralele și combinate chimice&siderurgice și până la adolescențele frumoase. Totul are un preț, de obicei mic. Mentalitate de patron de hipermarket: vindem ieftin, dar mult și ne scoatem. Ce treabă au ei cu

patriotismul, nici nu se mai obosesc să-l simuleze! La polul opus se află masa mare de populație supraviețuind sub limita de jos a sărăciei, ocupată 24 de ore cu câștigarea cumva a 30-40 de lei pe zi să nu moară de foame în garsoniera ei, ea și copiii și bunicii ei. Lor nu mai are cum să le pese de un sentiment ca patriotismul, asta e tichia de mărăgăritar a cheilor care sunt.

A nu fi patriot e ca și cum ai veni acasă de la serviciu și a nu-ți mai păsa nici cât negru sub unghie de casa pe care ai construit-o, de grădina cu flori, de livada din spatele grădinii pe care ai plantat-o cu mâna ta. A nu simți nicidecum apartenența la o familie a ta, la un neam, a-ți fi scârbă că ești din România și a nu mai avea absolut deloc conștiința că faci parte dintr-un popor, ci poate doar dintr-o populație polarizată după cum am zis mai sus, toate acestea au darul de a te aliena, de a te înstrăina față de semenul tău, de vecin, de rudă și de coleg de serviciu.

Culmea este că nici revolta n-o găsec români ca o soluție, că până la urmă și în asta ar exista un dram de patriotism. Dar nu, pătura bogată și

conducătoare își vede liniștită de procesul de vânzare-cumpărare, iar cea numeroasă este resemnată și-și plânge de milă sunând din buciul cu jale. Cei tineri se orientează din mers, iau drumul Occidentului cu bilet de călătorie doar dus, în cele mai multe cazuri. Trei-patru milioane de români (o țară mai mică, o Lituania, o Republica Moldova!) sunt în bejenie. Poate pe aceștia să-i încerce, după mai mulți ani, un sentiment amestecat, de dor de rude, de copii, de părinți, un sentiment confuz, dar nici acela nu poate fi asimilat cu patriotismul.

Să observăm că nici în literatură patriotismul nu mai e temă de creație; aici este de înțeles, după ce 45 de ani sentimentul patriotic confundându-se cu dragostea de un partid vândut internaționalismului proletar sau cu dragostea față de un dictator sau altul, cine-ar mai putea scrie literatură patriotică? Dar dacă patriotismul în literatură este unul declarat și deci lipsa lui ar fi pagubă-n ciuperci, lipsa patriotismului interior, simțit și asumat în sinea omului este similar cu un handicap la nivel național. Ce mai rămâne când nu mai există pic de patriotism?

Premii și aniversări la Filiala Pitești aUSR

Vineri, 19 octombrie 2012, în Sala „Ars Nova” a Centrului Cultural Pitești, a avut loc festivitatea de decernare a premiilor Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor din România.

Evenimentul în sine s-a bucurat de o largă audiență, fiind prezente în sală aproape o sută de

persoane și având parte de o relatare onorabilă în presa locală.

Juriul format din Mircea Bârsilă (președinte), Sergiu I. Nicolaescu, Dumitru Ungureanu, Jean Dumitrașcu și Dumitru Augustin Doman (secretar) a acordat următoarele premii pentru cărți apărute în 2011:

- Premiul cartea anului pentru critică și istorie literară: Nicolae Oprea pentru volumele *Poetul trivalent* și *Arte poetice românești*;
- Premiul cartea anului pentru proză: George Rizescu pentru volumul *Mic tratat de prostologie cu anexe*;
- Premiul special „Justin Moisescu” pentru memorii: Calinic Arhiepiscopul pentru volumele *Toată vremea-și are vremea*;
- Premiul special al Consiliului Județean Argeș: Cristina Onofre pentru volumul *Templierii lucrurilor simple*;
- Premiul special „Miron Cordun”: Valentin Predescu pentru volumul *Persona non grata*.
Cu speranța că ediția de anul viitor va suscita

și mai mult interes în rândul scriitorilor membri ai filialei argeșene aUSR, ne situăm deja într-un univers de așteptări din interiorul căruia vor apărea viitorii gratulații.

Ediția de anul acesta a Premiilor Filialei Pitești aUSR a conținut o notă specială, fiind vorba, pe de o parte, de împlinirea unui deceniu de la înființarea Filialei, iar pe de altă parte de aniversarea a 60 de ani a poetului, eseistului și criticului literar Mircea Bârsilă.

Astfel de coincidențe fericite nu fac decât să adauge un plus de încărcătură afectivă unui eveniment cultural a cărui dublă menire a fost pe deplin atinsă: recunoașterea încă o dată a valorii scriitorilor profesioniști și aducerea împreună a iubitorilor de Frumos, ceea ce ar putea constitui, de ce nu, o încercare de îndreptare a unei lumi în care dezaxarea valorică și alienarea spirituală par a fi, pe zi ce trece, indicatoarele unui drum spre Nicăieri.

REMUS ȘTEFAN.
Foto: AL. OPREA

Victime ale comunismului. Cel mai longeviv festival-concurs care poartă numele unui poet, la Suceava

Cel mai longeviv festival literar și concurs de creație din România are loc la Suceava - Mălini și poartă numele lui N. Labiș (a anunțat organizatoarea ediției lui din 5-6 octombrie 2012, Carmen Steiciu; ea a organizat ireproșabil și edițiile din ultimii ani; lasă că a introdus în juriul concursului de creație numai critici, motiv să apară pe bandă debutanți credibili în poezie; de știut, mulți dintre cei ce aveau să se numească optzeciști au fost premiați aici, au urmat mulți nouăzeciști și douăzeciști). N-are nicio șansă să fie detronat, Festivalul național de poezie N. Labiș a ajuns la a 44-a ediție – de necrezut, din 1969, fără întrerupere, el a fost reactivat anual cu succes. Care o fi secretul lui? E un spirit al locului care întreține cultul lui N. Labiș (o valoare literară a perioadei proletcultiste de la noi, indiscutabil). Poetul N. Labiș e norocos, din 1969 e susținut moral și de sora lui, Margareta Labiș, care i-a stat alături și a făcut tot posibilul să-i crească prestigiul public după moarte – îi recită pe de rost toate poemele, îi dezvoltă legenda (e nelipsită din filmele documentare dedicate lui). Observam în acest an, la microfon, că în timp ce sunt scriitori români care trăiesc 60-70-80 de ani și li se repetă toată viața ca sunt mari poeți, după ce mor sunt imediat uitați, marginalizați, nu mai contează, n-au posteritate. În timp ce N. Labiș, care n-a avut parte decât de o fărâma de viață (a trăit 21 de ani: 1936-1956, și viața lui literară a cuprins doar șase ani, neverosimil, debutând în revista *Viața Românească* în 1951; „a trecut pe această lume ca un fulger”), posteritatea lui crește continuu – nu contează că până și hagiograful lui sucevean, N. Cârlan, tot repetă că a fost un „poet comunist” (de fapt, N. Labiș a fost o victimă a comunismului; a murit urmărit de un securist, de care a încercat să scape, coborând din tramvaiul pus în mișcare; în *Hora morții. Consemnări despre prietenul meu Nicolae Labiș*, Imre Portik redă conversația pe care a avut-o cu poetul, vizitându-l în spital. La întrebarea „Cum ai putut să cazi sub tramvai, trează?”, Labiș a răspuns: „Nu am căzut singur, am fost îmbrâncit din spate de cineva. N-am avut timp să mă uit înapoi, pentru că îmbrâncitura m-a proiectat, cu brațele ridicate, pe grătarul dintre vagoane... Dar las' că mă ridic eu din patul ăsta și atunci l-oi dibui eu. Ai să mă ajuți în treaba asta?” Lucru pe care l-a repetat, de altfel, nenumăraților prieteni care l-au vizitat în ultimele zile de viață). Câți poeți au rămas în conștiința publică, purtând numele unor festivaluri sau concursuri de creație? Festivalul-concurs „Pomi Lucafașul” (ediția de vară a „Zilelor Eminescu” de la Botoșani, organizate de Gellu Dorian) a ajuns la a 31-a ediție în acest an. Ce festivaluri-concurs cu premii mai avem în țară, care să poarte numele unor poeți? Costache

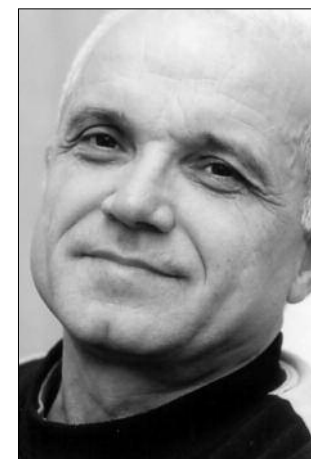
Conachi la Tecuci, Lucian Blaga la Cluj și Sebeș (ajuns la a 32-a ediție), G. Bacovia la Bacău (și Agatha Bacovia la Mizil!), Nichita Stănescu (la Ploiești și „Serile de poezie de la Desești”; apropo, la Sighetu Marmației e un festival de poezie, fără nume, necunoscut mie, care a ajuns la a 39-a ediție, aflu de pe Internet), Vasile Voiculescu la Buzău, apoi Ion Minulescu la Slatina, Virgil Mazilescu la Corabia, și Virgil Carianopol la Caracal (de aceste ultime trei festivaluri-concurs am citit numai în presă, nu știu dacă mai sunt organizate; în aceeași situație e Festivalul-concurs care purta numele lui Aurel Dumitrașcu, la Piatra Neamț, stopat cu mai mulți ani în urmă; a existat și Festivalul-concurs Dimitrie Bolintineanu la Bolintin Vale, și-a încetat activitatea după ce organizatorul lui, Constantin Carbarău, a murit), apoi Grigore Hagiu la Galați (ajuns la a 20-a ediție), Gh. Pituț la Beiuș, apoi Grigore Vieru la Iași (la un moment dat era la Iași și un festival internațional româno-canadian care purta numele unui debutant, Ronald Gasparic, ucis la 21 de ani pe stradă, la Brăila; la vârsta morții lui N. Labiș). În județul Vrancea au fost inițiate de festivaluri-concurs care au purtat numele lui Emil Botta (și C. Ghiniță, un poet din Mărășești) la Adjud sau Dumitru Pricop la Odobești, nu știu dacă s-au perpetuat. Recitiți numele acestor poeți care poartă (sau au purtat) numele unor festivaluri-concurs și deschideți istoria literaturii (fie ea și cea critică, a lui N. Manolescu), treceți în revistă numele poezilor dispăruți și conștientizați cum stăm cu... posteritatea lor! Am auzit că de anul acesta au apărut două festivaluri-concurs care poartă numele poezilor de soi Mircea Ivănescu (la Sibiu) și Cezar Ivănescu (la Iași).

Anul acesta, la Suceava, s-a lansat o nouă carte dedicată lui N. Labiș (după ce anul trecut, la același Festival N. Labiș s-a lansat *Corespondența* lui N. Labiș, ediție îngrijită de N. Cârlan) – *Nicolae Labiș, elev la Fălticeni*, semnată de Vasile Gh. Popa (dispărut din 1976, ediție îngrijită de M. Iacobescu și N. Cârlan; această micromonografie e scrisă în 1970). E de-a dreptul extraordinar că la 56 de ani de la moartea lui N. Labiș apare încă o carte originală despre viața și opera lui, atâta cât a putut fi opera lui până la 21 de ani. Vasile Gh. Popa i-a fost profesor lui N. Labiș la Fălticeni (lui Nicolae Labiș apropiatii îi spuneau Nelu) și a plâns când a aflat de moartea lui Nelu Labiș: „a plâns ca nimeni altul, a plâns cutremurat de jale, ca după copilul său adoptiv, fiind talentul cel mai reprezentativ pe care l-a identificat, modelat și ajutat să-și ia zborul”, scrie M. Iacobescu în postfața acestei monografii. Curios, celălalt prefațator al acestei cărți, N. Cârlan, a subliniat, la deschiderea Festivalului N. Labiș, că versul

Pasărea cu Clonț de Rubin (din celebrul poem al lui N. Labiș, scris pe patul de moarte) poate fi pus, de fapt, în inițialele PCR, provocând rumoare (degeaba i s-a subliniat că partidul comunist de atunci se numea partidul muncitoresc, PMR). N. Labiș i-a dictat prietenului Aurel Covaci următoarea poezie: „Pasărea cu clonț de rubin/ S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat./ Nu mai pot s-o mângâi./ M-a strivit/ Pasărea cu clonț de rubin./ Iar mâine/ Puii păsării cu clonț de rubin/ Ciugulind prin țărână/ Vor găsi poate/ urmele poetului Nicolae Labiș/ Care va rămâne o amintire frumoasă...”. N. Labiș a rămas, într-adevăr, o amintire frumoasă (nu întâmplător îl evocăm și azi). PCR s-a răzbunat... A fost o crimă, scria de curând Stela Covaci: în 1956, Labiș era considerat – de către directorul Școlii de Literatură – „un rătăcit”, vehiculând idei dușmănoase, trecut pe „lista neagră” întocmită de Gogu Rădulescu, supravegheat, supus perchezițiilor, hărțuit, acuzat de snobism și evazionism prin gura unor confrăți oportuniști și invidioși. Ajunsese până acolo că era în 1956 „un scriitor interzis”, conform lui Ion Băieșu (am citat din *Cazul Labiș* semnat de A.D. Rachieru în *Revista Noastră* numărul 9 – revistă de existență căreia am aflat în acest an, apare la Timișoara). Teribil, regimul comunist avea să facă o victimă nu numai din Labiș, ci și din profesorul său din Fălticeni (care conducea un cenaclu literar): Vasile Gh. Popa a fost condamnat la 15 ani de muncă silnică (sub pretextul absurd că a vrut să schimbe guvernul!), a fost coleg de temniță la Aiud cu Vasile Voiculescu, Petre Țuțea, Radu Gyr – eliberat în 1964, a fost dat spre „reeducare” la munca de jos, normator la un Gostat... (Voi încerca să revin, Festivalul N. Labiș-2012 a deschis noi supape.)

Vineri, 5 octombrie 2012, în sala de festivități a Bibliotecii Bucovinei „I.G. Sbiera” din Suceava, „sub steaua lui N. Labiș”, au citit din versurile lor (conform chemării la microfon de către moderatoarea Festivalului-concurs, după ce și-a dat binecuvântarea Mircea Martin): LIS, Nichita Danilov, Adrian Alui Gheorghe, Gellu Dorian, Radu Florescu, Ion Mureșan (prin Gavril Țărmure), Lucian Vasilescu, Anca Mizumschi, Paul Gorban, Marcel Mureșanu, Dumitru Brăneanu, N. Corlat, Vasile Tudor, Al. Ovidiu Vintilă, Viorica Petrovici, Liviu Popescu, Ioan Es. Pop, Carmen Steiciu.

La definitivarea acestui text aflu că organizatoarea de excepție a acestui festival-concurs care poartă numele lui N. Labiș, ajuns la a 44-a ediție, poeta Carmen Veronica Steiciu, a fost aleasă președinte al Societății Scriitorilor Bucovineni și, automat, director al revistei *Bucovina literară*.

N-are nicio șansă să fie detronat, Festivalul național de poezie N. Labiș a ajuns la a 44-a ediție – de necrezut, din 1969, fără întrerupere, el a fost reactivat anual cu succes. Care o fi secretul lui? E un spirit al locului care întreține cultul lui N. Labiș (o valoare literară a perioadei proletcultiste de la noi, indiscutabil).

Liviu Ioan Stoiciu

„Scribul și roua” – de Aurel Sibiceanu

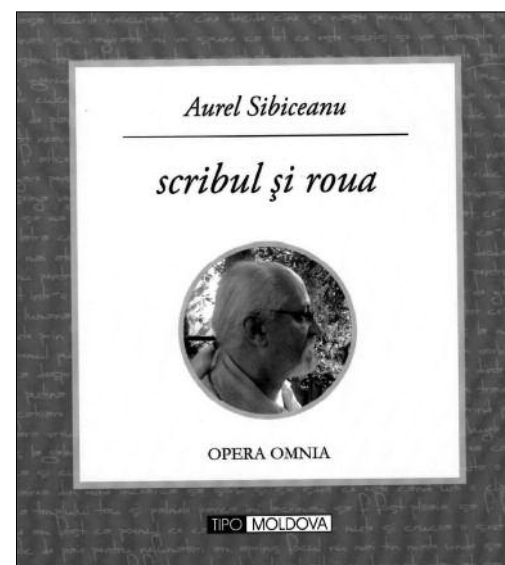
În cadrul unui proiect literar, susținut de Universitatea „Petre Andrei” din Iași, la editura Tipo Moldova, de curând a apărut prima antologie de autor a poetului Aurel Sibiceanu, în Colecția Opera Omnia - poezie contemporană. Antologia reunește mai bine de o sută de poeme, selectate minuțios din cărțile publicate de-a lungul timpului. Redăm câteva opinii critice, semnate de Marian Barbu și Mircea Bârsilă.

„Căutând „subțirele drum de lumină” și stăpânind și mijloacele stilistice, Aurel Sibiceanu este indiscutabil un poet „vechi”, vâslind pieziș și în contracurent cu poezia congenerilor.” (Marian Barbu)

„Prin cultul pentru formă și prin universul poetic insolit, Aurel Sibiceanu aduce în noua poezie o notă originală și avertizează că poezia, adevărata poezie se

va fi aflând în altă parte decât acolo unde o caută acei critici literari entuziasmați de cărțile unor tineri autori, despre care nu putem afirma cu mâna pe inimă că ar fi într-adevăr poeți. Lirica de dragoste își asociază un sentiment al crepusculului, o tristețe care are în sine un „ce” neînțeles și care este dublată de un nesaț de sine însăși al ființei. (...) Aurel Sibiceanu are curajul de a opta pentru re-sacralizarea poeziei și înțelepciunea de a nu se lăsa ispitit de poezia „la modă” pe care cei mai mulți, în pofida structurii lor lăuntrice, o îmbrățișează, îmbătați de gândul succesului imediat.” (Mircea Bârsilă - *Curajul de a fi singular*)

LECTOR

litere

Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj, anunță cu durere încetarea din viață, la 22 octombrie, a poetului, prozatorului și editorului **Ion Vădan**.

Născut la 1 octombrie 1949 în localitatea Gelu, județul Satu Mare, a absolvit Facultatea de Filologie a Universității Babeș-Bolyai Cluj (1973). Debut absolut în *Drapelul roșu*, 1967. Debut editorial în volumul colectiv *Popas între poezii tineri*, 1975. Fondator al revistei „Pleiade” (1990) și membru-fondator al revistei „Poesis”, a condus, în ultimii ani, Editura Dacia, respectiv Dacia XXI. Pentru opera sa (amintim

volumele *Borgum centenarium*, 1983; *Izvor regăsit*, 1988; *Laudă pământului*, 1990; *O trăsură cu pitici*, 1992; *Litera T*, 1996; *Don Juan în provincie*, 1996; *Iarba magnetică*, 1997; *Fuga din urbe*, 1997; *Elegii din cariera de marmură*, 1998; *Lupta cu ingerul*, 1999; *Scrisori către Edith Södergran*, 2 vol., 2000; *Week-end în infern*, 2000; *Elegii din Nordburg*, 2001; *O poveste cu pictori*, 2005; *Noapte cu Fernando Pessoa*, 2011 etc.) a fost răsplătit cu Premiul pentru proză al revistei *Tribuna*, Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din

In memoriam

România. Laurențiu Ulici scria despre el: „Martor cândva al unei realități preexistente, pe care se străduia s-o ia drept decor semnificativ pentru propriile-i ieșiri afective sau reflexive, Ion Vădan a descoperit, însușindu-și-o treptat, Arta de a-și construi, din cuvinte, realitatea care să-l încapă și în care calitatea de martor să cedeze locul calității de implicat. În fond, asta e chiar proprietatea dintâi a Poeziei”. O pierdere grea pentru Filiala Cluj și pentru Uniunea Scriitorilor.

Nicolae Oprea

Reducerea lumii obiectuale la dimensiuni meschine și refugiul în bibliotecă sunt căi indirecte de a accede spre „edenul lăuntric”. Sau modalități de ignorare a aparențelor în favoarea „luminării” esenței lucrurilor („miezul lucrurilor”, în expresie proprie). De aici, accețiunea poetului redus la condiția umilă de imitator al naturii sau simplu scrib consemnând zelos jurnalul cotidianului, izolat în turnul său de fildeș / sau de rouă...

Nicolae Oprea

lector

POETUL LITEREI “T”

Spațiul spiritual al *Echinox*-ului, modelator și propice emulației, a fost permeabil mai ales pentru poeți, probabil datorită dublei ipostaze a coordonatorului Ion Pop de poet și critic. În afara tinerilor poeți din grupul întemeietor - Dinu Flămând, Ion Mircea, Adrian Popescu -, s-au format aici, în primii ani, prin *pagina cinci* de recunoaștere valorică: *Radu Ulmeanu, Mariana O. Bojan, Gavril Moldovan, Romea Cantemir, Franz Hodjak, Nicolae Diaconu, Alexandru Olar (Pintescu), Vasile Sav, Ion Vădan*, ultimii dintre ei trecuți de-acum în lumea umbrelor prin datul sorții. Cel dispărut chiar în luna în care a împlinit 63 de ani se detașează în acest grup compact nu atât prin prolificitate (deși se poate spune că e un poet prolific) cât prin credința în vocație și stăruința în împlinirea destinului poetic, o vreme amănat. Ion Vădan vedește, încă de la începuturi, o mare disponibilitate spirituală, dublată de o inventivitate imagistică pe măsură. Retopind în lirica sa stiluri și maniere felurite, preluate în cunoștință de cauză, el reușește, cu timpul, să-și edifice un discurs particular, în regimul sentimentalismului autocenzurat (transformând elegia în meditație pe urmele lui Nichita Stănescu) și al livrescului controlat (prin luciditate creatoare). Aș spune că în cazul lui Ion Vădan eul empiric se metamorfozează într-un eul liric *proteic*. În atari circumstanțe, discursul poetului e unul nefericit, dominat de perspectiva infernului (o retrospectivă se intitulează chiar așa, *Week-end în infern*) și de viziuni escatologice, în registrul expresionist.

Făcea figură aparte în climatul studentesc din Clujul anilor '70, în grupa noastră de Română-Italiană, prin aerul lui de risipitor sentimental și postura de aventurier recunoscut, dincolo de disciplina universitară. Ion Vădan a fost și el – ca mulți alți congeneri răzlețiți prin provincii – un optzecist întârziat, fiindcă debutează editorial abia în 1983 (după ce a fost inclus într-o carte colectivă promițătoare alcătuită de Victor Felea în 1975, *Popas între poezii tineri*). E de înțeles, în asemenea împrejurări, pofta recuperatoare a poetului, totuși, prolific, care reușește în antologia de autor a colecției „Generația 80” de la Editura Vinea aproape toate poemele din cele nouă volume publicate mai ales după '89, renunțând la criteriul selecției. Primul său gest reparator constă în restabilirea titlului inițial al volumului de debut – cenzurat la vremea respectivă – *Scrisori către Edith Södergran*, care devine și titlu unei masive antologii în două volume. Un titlu șocant (și conspirativ), într-adevăr, menit să insinueze condiția dramatică a scriitorului din acel timp coercitiv în analogie cu destinul tragic al poetei suedeze care a trăit în afara patriei și nu s-a bucurat de recunoașterea valorii în meteorica ei existență. De altfel, poeta suedezo-finlandeză este evocată admirabil într-un poem elegiac, *Nu sunt prințul de ceară plutind peste Karelia*.

Motivul comun al *eșecului*, un eșec anihilat oarecum prin credința în gloria postumă, devine stăruitor în poemele lui Ion Vădan. Poetul se plasează aievea „la marginea Utopiei” și întreține visul compensatoriu al „elegiei de aur”: *Unde e*

gloria sămânța rară a Utopiei / edenul verbelor sacre / spațiul fără de moarte / glasul făgăduit: // numai purulența lascivă a melancoliei / țipătul fără ferestre... (Elegia de aur). Melancolia ca stare funciară a eului poetic predispus spre confesiune este, însă, o melancolie neagră, anxioasă. Privirea liricului captează astfel imaginile crepusculare ale universului exterior/interior („burguri crepusculare”/ „crepusculul crud al filosofiei”). Eludarea realității produce un gen de *bovarism* (marcat în titlul unui poem) care vizează posesia unei para-realități textuale, pe care aș denumi-o cu metafora poetului: „opera integrală a melancoliei”. Ceea ce îl apropie pe autorul *Scrisorilor* mai degrabă de Georg Trakl și, în genere, de poezii expresioniste „vizionari ai amurgului”. (Sintagma „jelania mierlelor” evocă explicit „tânguirea mierlei” traktiene). *Litota este casa mea* – nu e un vers aleatoriu, ci indică instituirea unui sistem poetic întemeiat pe categorii negative: privighetoarea care „nu cântă”, „cerul negativ”, „retorica fără melancolie” etc. Reducerea lumii obiectuale la dimensiuni meschine și refugiul în bibliotecă sunt căi indirecte de a accede spre „edenul lăuntric”. Sau modalități de ignorare a aparențelor în favoarea „luminării” esenței lucrurilor („miezul lucrurilor”, în expresie proprie). De aici, accețiunea poetului redus la condiția umilă de imitator al naturii sau simplu scrib consemnând zelos jurnalul cotidianului, izolat în turnul său de fildeș / sau de rouă: *Poet anonim / scriind pe gușile porumbeilor din piață / o emanație de tristețe a urbei / flașnetar prăpădit / clown răpciugos printre oglinzile salonului / visezi un turn înalt / (din rouă) / din care să te arunci / în asfaltul încet / plin de țipete...*

Dublul subiectului liric, *scribul* se arată fascinat de logos, dar nu-și poate reprima scepticismul față de forța transfiguratoare a limbajului: *Eu nu sunt sosia ci scribul / singurul om care mor otrăvit de cuvinte / de puterea lor mincinoasă...* Poetul-cărturar, dar rebel, adaptează în fond condiția arhaicului scrib – „orbecând prin utopiile degradate-ale urbei” - la exigențele citadinismului. *Eu sunt un bărbat al orașului / nu mă interesează elegiile patriarhale / trupul meu e răstignit pe crucea betonului* - declară *poetul urbei*, beneficiind de o percepție bivalentă alternativă asupra timpului, în funcție de ipostazele adoptate. El se regăsește în ipostaza lui Orfeu împlânzind elementele sau a truverului medieval cântând iubirea, dar luciditatea îl obligă să se replieze în postura poetului citadin care își proiectează biografia în text. O dată se complăce în „contemplația scribului”, altădată e convins că „nu mai e timp pentru contemplație”; sau întreține starea morbidă de singurătate, dar își propune să scrie „un memoriu împotriva singurătății”. Fenomenul duplicității se naște din conștiința livrescului sau, altfel spus, din convingerea că spiritul bibliotecii se află în permanentă dispută cu realitatea obsedantă („îmbătrânim în bibliotecă / obsedați de real”). Palimpsestele scribului sunt răzuite aievea de scrierea veche spre a fi înlocuită cu textul modern. Și registrul poetic alternează, în raport cu scindarea eului, de la elegiac sau imnic

la tonul ironic și sarcastic pe alocuri.

Spațiul adecvat unor asemenea schimbări bruște ale măștilor poetice devine *Provincia* ca teritoriu al utopiei și al ieșirii din timp, un fel de *axis mundi* a universului poetic: *Oh, fără limite / este dumnezeiasca Provincie. // Aici simți teribila singurătate a Universului / ca pe un viciu / printre pâlcuri de case cu porticuri de gresie*. Personajul emblematic al acestui univers devine Don Juan, celălalt dublu al eului poetic. Un Don Juan, și el, cu conștiința scindată, oscilând între statutul său simbolic de seducător și renegarea condiției sub obsesia textului („Marea Carte”). *Don Juan în Provincie* este, pe de o parte, exponentul kitschului, menit unui „destin minor”: *Putred Orfeu Don Juan / descriind o realitate vulgară*. Dar își pierde identitatea convențională pe măsură ce poetul remodelează mitul donjuanic (*Anti Don Juan* se intitulează un poem), se dezice de rolul său desuet și se retrage în cuvinte - ca un Don Juan „de hârtie” -, transformându-se în vajnic căutător al absolutului: *Ai tânjit Elegia de Aur / verbul pur picurând peste râni untdelemn / muzica transparentă a visului / ... / Scindat între două căderi / secvențe de infern ruinat / te retragi în cuvinte / în subterana din ele / adio...*

În direcția regândirii miturilor și a motivelor de factură cărturărească, Ion Vădan promovează un particular simbolism conceptual, nu lipsit de rigiditate. O serie de poeme are titluri, la prima vedere, redundante: *Bovarism, Antropomorfism, Bildungsroman, Spațiul poemului, Conspect, Excursii în labirint, Disertații despre etica fricii, Hibernare semantică, Arheologie semantică, Singurătatea fisurii, Transpuneri psihologice* ș.a. Ceea ce reprezintă o tentativă temerară de a conferi permeabilitate conceptelor, irigându-le cu valuri de lirism. Aparent antiliric, demersul poetului vizează, în fapt, liricizarea abstractelor. Exemplul elocvent îl constituie ciclul omogen *Litera T*, publicat în volum abia în 1995, datând însă din anii debutului la *Echinox*. Asimilând sugestia unui poet cu influență modelatoare, Emil Botta (inserată în motto: *Fiți atenți cu litera T / cu înțelesu-i profund, / cu fragila-i structură*), Ion Vădan redescoperă, pe măsura edificării discursului, toate valențele simbolice ale semnului grafic. El excelează astfel în definiții aforistice, cu încărcătură lirică. *Litera T* este, în primul rând, simbolul crucificării („tu să-mi fii cruce de-a pururi”) și pom al cunoașterii; apoi: „Timp fără limite”, „tăbăcărie a scribilor”, „cușcă desfăcută”, „încovoiată de roade semantice”, „litania vieții” sau „indicator mincinos al căinței”, „fiica zilnicului Thanatos”, „Thalassa mea cenușie”, „Transilvania” („Din lemnul tău sfânt ne-am născut literă T / Transilvania”) etc. Cu inventivitate debordantă, poetul din Nord, venit din același areal cu George Vulturescu, edifică un discurs saturat de livresc, în care, însă, livrescul pare contaminat și ascuns sub firesc. Antilirismul cultivat în limitele unei conduite jucate – în ipostaza de *poeta ludens* – maschează în fond natura funciar romantică a poetului, un neoromantic racordat paradoxal la poetica optzecistă.

Iluzii de intelectual

Dintre scriitorii (mulți) care s-au pus pe gazetărie îndată după '89, Nicolae Preliceanu e dintre pușinii care au dovedit și tenacitate. Măcar că nu l-am văzut (la teveuri) printre „analizii consacrați” (și nu mă mir), ceea ce face el în publicistica susținută de atâția ani ține de o școală analitică. Orice școală analitică e, de fapt, o școală critică. Nu știu dacă peste tot, dar în România această echivalență e fatală și eclatantă. Nu pentru că analizii noștri ar fi oameni răi din fire, din cei porniți să vadă totul în negru, ci pentru că-i obligă materialul de analizat. Oricât de divers și diversificat ar fi acesta, soluția „neagră”, deprimentă, e aceeași. Iar materialul lui Preliceanu e tot atât de divers pe cât e de diversă actualitatea românească. Toate articolele strânse în *Odioseea* – titlu ce îmbină *Odiusea* cu *odios*, după cum ne explică - (**Institutul European**, Iași, 2011) pornesc de la contrete imediate și sunt reacții la agenda socială, politică și culturală (mai puțin) a zilei. Ca mai toți scriitorii intrați în vârtejul gazetăriei (afară de cei care au sfârșit ca zilieri de partid sau imnografi de președinte), și Nicolae Preliceanu nutrește o iluzie iluministă și moralistă. Are un rest de pașoptism, e un *meliorist* pe care nu-l mulțumește fatalitatea și, firește, nu-l încântă – oricâtă metafizică ar avea – apatia. Nu acceptă resemnarea în solidaritate sau solidaritatea în resemnare, așa cum, mai filosofic, o accepta Stănescu atunci când îi spunea: „dacă țara mea pute, put și eu cu ea, bătrâne” (p. 196). Din contră, el crede că „dacă țara ta pute, faci tot ce poți ca să o mai speli puțin, să o mai parfumezi, să o faci mai suportabilă de către nasurile celelalte, de alături sau de mai departe” (idem). Iluzia „spălăturii” și „parfumatului” e dintre cele ale intelectualului misionar, încă sensibil la starea țării și a oamenilor ei. Dar e chiar iluzia care-l va duce pe intelectual – și pe Preliceanu numaidecât – la exasperare. Toată pedagogia pe care o exersează e, de fapt, fără rezultate și fără ecou: lucrurile, moravurile rămân cum au fost (de nu cumva au luat-o și mai hotărât la vale). Nu-i de mirare că după atâta gratuitate a acțiunii critice îl găsim exclamând în disperare de cauză: „de ce îi tot păstrăm noi pe politicieniiăștia în funcțiile cheie ale statului” (p. 275). Firește, e o exasperare retorică, știe și Preliceanu de ce-i păstrăm, dar subtextul exasperării e cu adevărat grav întrucât el atinge criteriile de selecție și elecțiune, dacă nu cumva chiar întreg bazinul de unde putem alege. Cum se face oare că alegem același fel de oameni? Sau ce mecanism îi face

pe toți (cam) la fel, chiar dacă mulți pornesc cu certificat de oameni buni? Nu cumva acest mecanism de omogenizare chiar are ceva metafizic? Sper să nu, căci altminteri obsesia „schimbării clasei politice”, care bântuie prin *media*, ar fi doar nevroză gratuită. Așa măcar ar putea rămâne în regimul iluziilor.

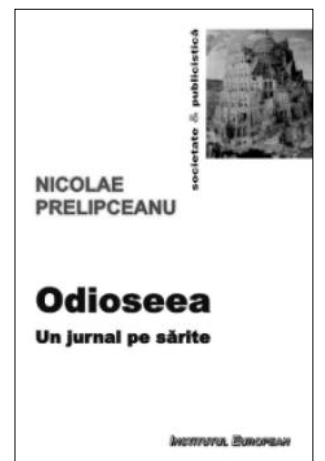
Preliceanu ar vrea însă guvernanți care, bunăoară, să nu lase „la o parte milioanele de oameni” pentru a se preocupa „de consolidarea sistemului bancar” (e un citat din fostul ministru Vlădescu, p. 369) – desigur, pe spatele celor lăsați la o parte. Față cu asemenea cinism, nu departe de cel ce a dus la înființarea lagărelor, el exclamă siderat: „Dar, domnilor, pentru cine sunt băncile și sistemul bancar create, pentru cine sunteți aleși de milioane de oameni?!” Iluzia democratică a lui Preliceanu e că au fost aleși chiar pentru acele „milioane” de care tehnocratul propunea să se facă abstracție. Și de care sigur a făcut. Pervertirea mecanismelor democratice și a instituțiilor inventate în folosul oamenilor îl duce pe Preliceanu în pragul exasperării „nihiliste” (sau „leniniste”). E de așteptat, așadar, să-l vedem întrebându-se, radical, „ce e, în fond, acest stat și cui folosește el, din moment ce lor (oamenilor, n.n.) le dăunează” (p. 349). Concluzia e că statul folosește unor „supercetățeni, cu drepturi inegale față de plătorii de rând” (p. 351). Asta e singura lui justificare (asta la supărare, firește, dar observația pare destul de acoperită). Cu rezerve încăpățănate de idealism, Preliceanu nu ezită să folosească vorbe ieșite din modă, concepte – ca să zic așa – anacronice, întrebându-se „Ce-i patria?”. Răspunsul pe care și-l dă (măcar că Preliceanu nu-i un patetic; stilul lui e colocvial, cu volte de umor, ironic, trașant și direct) e de o exasperare dureroasă: „patria e o groapă de gunoarie în care sunt siliți să se chinuiască foarte mulți oameni nevinovați, prea legați de teritoriul unde s-au născut sau prea bătrâni sau fără înzestrările speciale care i-ar recomanda unei grabnice și definitive emigrări” (p. 303). Aici l-au dus pe Preliceanu iluziile lui de intelectual legat de soarta amărăștenilor.

Oricâtă deprimare l-ar cuprinde, el știe însă că soluția nu poate fi decât tot politică. De aceea și tratează de utopii și contra-sensuri poziția celor „care s-au săturat de politică și de politicieni” (p. 243), propunând alternative cel puțin naive, de nu de-a binelea caraghioase în ineficiența lor. Nu se poate ieși din actul politic (și are toată dreptatea), nu există atitudine fără semnificație și

sens politic. Tocmai de aceea una dintre liniile de insistență ale articolelor e critica (educația) clasei politice. Firește, ceea ce face aceasta nu doar că sare-n ochi, dar și afectează pe toată lumea. Ținta e, așadar, motivată. Dar această operație de iluminist deprimat nu exceptează restul lumii, pe alegătorii de rând, și ei supuși observației acute. Astfel, aceștia, nevoind să-și „mai amintească trecutul”, suferă de un „Alzheimer liber-asumat, sau poate indus” (p. 13), o bază numai bună pentru a fi transformați într-o simplă masă de manipulare asupra căreia fac exerciții de seducție personaje de-a dreptul grotesci (*Teatru de hoțomani*). Preliceanu face, de-a rândul articolelor, un catalog al metehnelor politice (ori doar ale politicienilor), de la nepotism și de la spiritul tribal până la procedurile rafinate de seducție ori până la cele hilare absolut (ieșitul la coasă, la dat cu mopul etc.). Tare de mentalitate, de comportament trec pe rând pe sub analitica lui acută, fie că e vorba de semne grave, fie că e vorba de unele ce par inocente. Dintre acestea, una semnificativă e „aplecarea asta contemporană spre diminutivare” (p. 34), relevantă pentru infantilizarea mentalului colectiv. Preliceanu ar fi putut trece de la „mămici” și „bebeluși” la prenumele diminutive folosite cu vocație spontană (de pildă, la fotbal, „generalul Puiu”, „regele Gică”, împerecheri de tot hazul, relevante și pentru prestigiul „instituțiilor” combinate astfel). Se poate face o adevărată psihanaliză pe aceste apucături de alint infantilizant, dar desigur că articolul abia enunță problema. Nu de altă relevanță (deși sună mult mai grotesc) e și obiceiul aplauzelor funerare (*Aplauze la groapa deschisă*), semn că moartea și ceremoniile ei au ajuns un simplu *performance*. Preliceanu nu-i, desigur, Baudrillard, dar o mică enciclopedie de semne ale postmodernității grotesci se strânge în paginile sale; o mică fenomenologie românească a acesteia prinde aici consistența unei schițe. Iluminismul lui Preliceanu nu va fi dus, probabil, la nimic (decât la propria exasperare); analitica sa e însă acută, aplicată, corectă. Și, peste toate, compasională. Nu-i fără inimă, cum văd că se-nțămplă, tot mai des în ultima vreme, printre scriitori, tot mai lehametisiți de prostime. De n-ar suna aiurea, mai că s-ar cuveni reactualizat (ca morală, nu ca estetică) unul dintre comandamentele lui Ibrăileanu: măcar să nu rânjească atunci când vorbesc de năpăstuți, dacă tot nu pot fi cu inima lângă ei. Suntem, totuși, creștini de ceva vreme, măcar minimal.

Cu rezerve încăpățănate de idealism, Preliceanu nu ezită să folosească vorbe ieșite din modă, concepte – ca să zic așa – anacronice, întrebându-se „Ce-i patria?”. Răspunsul pe care și-l dă ... e de o exasperare dureroasă...

Anca Barbu și al patrulea roman

Într-un cadru festiv, al Sălii *Liviu Ciulei* a Teatrului „Al. Davila”, din Pitești, în prezența prietenilor din copilărie, de la școala generală, liceu, facultate, serviciu, profesoara Anca Barbu și-a lansat cel de-al patrulea volum, *Ciorba noastră cea de toate zilele*.

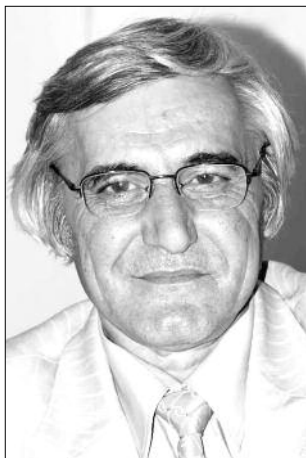
După *Arc în timp*, *Drumul spre mine* și *Dincolo de micul paradis*, autoarea aduce în fața cititorilor un roman polițist pe care l-a gândit timp de doi ani și l-a publicat într-o zi! După uciderea redactorului-șef al unei publicații locale se derulează ancheta, care, pentru scriitoare, este un pretext pentru reflectarea unor aspecte din viața urbei, a instituțiilor și a reprezentanților acestora. Replica de pe copertă sintetizează universul societății în care trăiește personajul, titlul fiind o metaforă, ciorba reprezentând mizeria vieții de toate zilele.

La evenimentul din 24 octombrie a.c. au participat toate generațiile, de la un copil de un an până la veteranul de 92 de ani, scriitorul Mihail Ghișescu. Lume multă și bună, scriitori, profesori universitari, directori de instituții de cultură, de publicații locale, ambianță plăcută, întregită de exemplificarea actriței Daniela Butușină.

Dacă celelalte volume au fost dedicate copiilor, părinților, soțului, *Ciorba noastră cea de toate zilele* este dăruit nepoților, „cu speranța că vor crește și trăi într-o lume în care nimic din cele scrise în acest roman nu va fi vreodată realitate”. Deie Domnul să se întâmple așa!

MIHAELA
FULGEANU MATEI

Salcâmul lui Preda

Ziua de 18 octombrie din programul Festivalului național de literatură „Marin Preda” a cuprins o descindere în satul scriitorului, înfăptuită sub semnul redescoperirii modelelor tipologice și a locurilor transfigurare în romanele sale, îndrumați de entuziaștii organizatori Timotei Stuparu și Stan V. Cristea, ultimul fiind un istoric literar pasionat fără margini de biografia și opera prozatorului care a inscripționat Teleormanul pe harta literaturii de anvergură universală. Am căutat degeaba – convins totuși de utopie - locul magic sau urma salcâmului protector tăiat de Tudor Călărașu / alias Ilie Moromete cu vreo șapte decenii în urmă spre a-și salva armonia familială. Se vede că sentimentul generator al tânărului prozator cu privire la lămurirea de odinioară este irepetabil. Cred că Sorin Preda are dreptate când își intitulează inspirat cartea sa de incursiune pe urmele eroilor (reali sau închipuiți): „Moromeții – Ultimul capitol”.

Prima variantă a *Salcâmului*, sub forma unei schițe, a fost publicată de Marin Preda în ziarul *Timpul* (nr. 1853 din 7 iulie 1942), în pagina literară „Popasuri”, tutelată de Miron Radu Paraschivescu. Semnificația simbolică a salcâmului nu i-a fost clară de la început, după cum mărturisește în *Viața ca o pradă*. Schița *Salcâmul* nici nu a fost inclusă în volumul de debut, *Întâlnirea din Pământuri*. Abia după 1948, în momentul când își propune să scrie un roman despre țărani, își amintește de această schiță: „Un punct luminos păstram doar pentru o schiță intitulată *Salcâmul*, apărută în *Timpul*, dar neinclusă în volumul de debut. De ce? Ce era cu schița asta de o lăsasem deoparte? Nu-mi mai plăcuse? Dimpotrivă, consideram că era lucrul cel mai inspirat pe care îl scrisesem...” (*Viața ca o pradă*, ed. 1977, p. 67). Trăiește, în acel moment, revelația că proza din 1942 reprezenta un secret care nu trebuie dezvăluit: „Era secretul meu. Când apăruse în *Timpul* trebuia, debutam, dar salcâmul acela trebuia ferit, era ceva de preț, intim, care putea fi ucis într-o carte de nuvele. Și acum deodată mi-am dat seama de ce. Acest salcâm doborât era singura întâmplare din ceea ce scrisesem la douăzeci de ani care avea legătură adâncă, neștersă, cu familia mea.” (p. 343). Salcâmul devine în felul acesta un „cod” simbolic pentru viitorul romancier care se pregătea să scrie *Moromeții*: „*Salcâmul* era însă un cod care nu trebuia divulgat. Scena cu doborârea lui îmi apărea acum ca o poartă pe care dacă știam s-o deschid intram pe un teritoriu în care trăia o lume miraculoasă pe care o cunoșteam și pe care o puteam povesti.” (p. 344).

A doua variantă a *Salcâmului* a fost publicată în *Revista literară*, nr. 5/ 16 martie 1947. Deși universul epic se menține același ca în schiță, această variantă dezvoltă subiectul într-o formulă mai apropiată de scena din roman. Evenimentul este același: tăierea unui salcâm falnic care străjuia grădina familiei Călărașu. Semnificativ este faptul că în această schiță Marin Preda divulgă, fără premeditare, identitatea prototipului real: Tudor Călărașu era numele tatălui său iar Pațanghel, porecla. În felul acesta, structura personajului este pe cale să se împlinescă. Episodul tăierii salcâmului va constitui cheia romanului, dar eroul schiței pare un pupil al lui Ilie Moromete: este lipsit de umor și ironie, deși chinat de remușcări și gânduri nelămurite.

Ascendentul ultimei forme a *Salcâmului* rezultă și din poezia intrinsecă a descrierii: „Cerule era spuză de stele și găina începuse să apară. Se uitara unul la altul fără să vorbească și un timp omul măsură de sus în jos salcâmul falnic. Se întâmplă un lucru ciudat în clipa în care amândoi strânseseră săcurile în mâini și se apropiară de tulpina groasă dinaintea lor: un cocoș pâlpoi repede și cântă prelung, dar nu-i răspunde nimeni. Câtva timp omul parcă se zăpăci, apoi deodată începu să se învârtăscă de jur împrejurul copacului, cu iuțeală, aproape repezit și băiatul îi ascultă glasul aproape străin, un mormăit care întreba și răspundea cu o furie care din nou îl înfurie pe băiat...” (în *Revista*

literară, 1947, nr. 5, p. 7). Și mai departe: „Cei doi parcă încălecase pe tulpina lui și, lipiți de ea, spintecau cu săcurile întunericul, încrucișând forme ciudate și iuți, de vietăți întunecoase și mute. Loviturile se urmăreau, se apropiu, se îndepărtau împleticindu-se, se ridicau izbînd pământul și își amestecau departe icnirea înfundată cu răsufletul celor doi oameni. Dealungul văii unde viroaga grădinii spinteca trupurile pomilor într-un fund îndepărtat și negru, aripile nopții duceau răbufniturile scurte ale loviturilor, împrăștiindu-se până se topeau ca înghițite de întuneric, departe de coviltirul nemișcat și înalt al salcâmului.”

Încercătura simbolică era previzibilă din schiță / povestire, dar prin simpla juxtapunere a pasajelor corespondente se poate observa că, în roman, simbolul apare decantat și se concretizează, prin trimiterea directă la universul referențial angajat în această „tragedie anonimă”: „La început încet, salcâmul căzu cu o iuțeală neașteptată și îmbrățișă grădina ca un uriaș. Văile clocoteau și câinii începuseră să latre. Parcă se prăbușise cerul și grădina rămăsese mică, năpădită de aer și de lumină.” Ultima frază, parcă expeditivă, va primi amploarea cuvenită în *Moromeții*: „Salcâmul tăiat străjuia însă prin înălțimea și coroana lui stufoasă toată partea aceea a satului; acum totul se făcuse mic. Grădina, caii, Moromete însuși, arătau bicisnici. Cerul deschis și câmpia năpădeau împrejurimile.” (*Moromeții*, I, Ediția a V-a, 1977, p. 73)

Simbolistica salcâmului este, cum remarca Mircea Zaciur, plurivalentă: „Arborele are în simbolica tuturor mitologiilor sensuri plurivalente: semn al științei, forței și vieții; al creșterii și verticalității, al legăturii între lumea chthoniană și uraniană etc. El poate fi strămoșul mitic al tribului, sau stâlpul de susținere al casei, confundabil deci cu simbolul Tatălui însuși. A-l tăia – echivalență a „sacrificiului” – semnifică (în tradiția extrem-asiatică), suprimarea relației cu cerul, provocarea dezastrului (secetei) și, dimpotrivă, în alte zone arhaice, doborârea arborelui descătușează energiile, prosperitatea, fertilitatea.” (*Revoltă și creație*, în *România literară*, nr. 25/1977, p. 4). În proza lui Marin Preda, tăierea salcâmului anunță destrămarea formelor tradițional-țărănești. Semnificația sacrificiului este mai puțin reliefată în proza scurtă decât în roman prin reacția de descumpănire a lui Tudor Călărașu sau Ilie Moromete.

În simbolistica universală, salcâmul ai cărui spini sunt folosiți în coroana lui Isus Hristos, este simbolul renașterii și nemuririi: „Chivotul legii este făcut din lemn de salcâm poleit cu aur. Coroana de spini a lui Hristos era împletită din spini de salcâmi. În sfârșit, în cadrul ritualului masonic, se așază o ramură de salcâm peste pânza în care este îmbrăcat recipiendarul, ca să fie astfel amintită ramura care a fost sădită pe mormântul lui Hiram. Aceste câteva obiceiuri arată că, în gândirea iudeo-creștină, acest arbust cu lemn tare, care aproape nu putrezește, cu spini de temut și de culoarea laptelui și a sângelui, este un simbol solar al renașterii și nemuririi.” Reprezintă, de asemenea, ideea de cunoaștere a lucrurilor secrete: „Simbolul salcâmului comunică deci ideea de inițiere și de cunoaștere a lucrurilor secrete.” În toate culturile și civilizațiile, „salcâmul este legat de valorile religioase, ca un fel de suport divin, cu o înfățișare solară și triumfătoare” (Cf. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, 1995).

Din această perspectivă simbolică, tăierea salcâmului prevestește disoluția lumii armonice a ruralității verificate în sedimentarea „timpului răbdător”. Semnificația faptei intempestive este vag reliefată în schiță prin reacția țaranului în fața mirării colective. În prima variantă, finalul este de-a dreptul abrupt. Copleșit de întrebările vecinilor și soției, el își camuflează cu greu propria descumpănire: „Omul rămăsese descumpănit cu ochii în golul din bolta cerului. Nici nu s-așteptase. Simți că-l cuprinde o teamă rea, un fel de înfiorare, se încruntă și se pomeni răstindu-se: - Ce dracu

aveți, mă, ați înnebunit?” (*Salcâmul*, în *Timpul*, 1942).

Sfârșitul variantei din 1947 este asemănător, dar cu accentul ceva mai apăsat pe dezorientarea lui Călărașu: „A simțit că-l cuprinde o teamă rea, un fel de înfiorare, ca și când toți acei care îl înconjuraseră și-l piroteau l-ar fi prins furând ori omorând pe cineva. Făcu câțiva pași și strânse securea în mâini, luând vorba din gura vecinului:

- Ce e, mă, ce vreți? Ce căutați aici?...

Toți vrură să vorbească numaidecât, dar trecu o clipă și nimeni nu deschise gura. Omul se încruntă și iarăși merse:

- Ce e, mă, ce vreți?

Apoi deodată, fără să mai aștepte ca cineva să-i răspundă, se învârti printre oameni și ridicând mâinile în sus, aruncă securea peste trupul întins al copacului doborât, se răsti iar, cu toată puterea glasului, aproape țipând:

- Ce dracu aveți mă. Ce este? Ați înnebunit?!...”

Se poate remarca ușor că prozatorul notează deocamdată gesturile instinctuale ale eroului său. Chiar dacă îi acordă (mai puțin evident) un statut aparte față de celelalte personaje ale povestirii, nu-i descoperise *spiritualitatea*. Pentru erou însuși, tăierea salcâmului nu părea să fie imperios necesară sau fusesse făcută din necesități arbitrare. Dezorientarea manifestată violent și patetic în *Salcâmul* nu va mai fi caracteristică personajului românesc. Moromete anticipează reacția vecinilor și a familiei, întâmpinând-o, astfel, printr-o tăcere semnificativă sau cu vorba în doi peri. Nu pare deloc descumpănit și, cunoscând următorul demers, se îndreaptă hotărât spre curtea lui Tudor Bălosu, cumpărătorul copacului doborât.

Romancierul nu lasă enigma nedezlegată, cum se întâmplase în proza scurtă, conștient că se cerea neapărat explicată ca să reveleze sensul exact al acțiunii viitoare: „Se pare că nimeni nu înțelegea că hotărându-se în sfârșit plecarea lui Achim la București însemna că trebuia să se facă celor trei pe plac până la capăt, să nu se mai atingă nimeni de oi și cum altceva n-aveau ce vinde, salcâmul trebuia tăiat. Mai ciudat era că nici cei trei (Paraschiv, Nilă și Achim; *n.N.O.*) în cauză nu înțelegeau; încât răspunsul lui Moromete că a tăiat salcâmul să se mire proștii nu era o batjocură întâmplătoare la adresa fiilor.” (*Moromeții*, I, p.74). Poate că și diferența specifică dintre speciile epice constituie temeiul completării efectuate din unghiul prozatorului omniscient și omniprezent. Într-o scurtă schiță, conform uzanțelor, simbolul trebuie mai degrabă ascuns decât revelat spre a-i acorda statut independent speciei. În roman, însă, substratul simbolic își eliberează sensul revendicat de contextul acțiunilor viitoare ale eroului. Reproducerea nudă a evenimentului, fără aportul explicativ al creatorului, ar fi diminuat în bună măsură semnificația povestirii.

Schița din 1947 este însoțită de o prezentare în șapou, nesemnată, dar purtând pecetea lui M. R. Paraschivescu: „Universul lui țărănesc e înfățișat sub alte accente decât cel din proza lui Mihail Sadoveanu sau a lui Cezar Petrescu. E o viziune aproape poetică, prin care tânărul scriitor surprinde minunea vieții în cele mai cotidiene și cenușii dintre aparențele ei, tulburat și adânc înrădăcinat în ea, urmărind-o cu o ascuțime de intuiție și povestind-o în tot ce zvâcnitura ei are mai misterios, mai profund uman și dramatic; și toate acestea, cu mijloace de o clasică simplitate, așa cum a învățat de la Gorki sau Jack London.” (*Salcâmul*, loc.cit.). Observația este îndreptățită. În stadiul prozei scurte prozatorul încearcă să realizeze o viziune poetică asupra universului rural, insistând pe comportamentul personajelor și ritualul povestirii cu suport moral. Totuși, mijloacele specifice de expresie nu se subordonează perfect acestei viziuni, fiindcă analiza psihologică nu este subiectivă, întemeindu-se cu precădere pe înregistrarea mecanică și fidelă a conduitei tipice, în direcția comportamentismului, și a limbajului frust țărănesc.

Din această perspectivă simbolică, tăierea salcâmului prevestește disoluția lumii armonice a ruralității verificate în sedimentarea „timpului răbdător”. Semnificația faptei intempestive este vag reliefată în schiță prin reacția țaranului în fața mirării colective. În prima variantă, finalul este de-a dreptul abrupt. Copleșit de întrebările vecinilor și soției, el își camuflează cu greu propria descumpănire...

**Nu te chem, nu te caut,
nu îți vorbesc**

Cuvintele sunt bolnave trec galeșe
de la un om la altul par să sufere
de un rău care le subție vigoarea

nu comunică aproape nimic: pur și
simplu sunt prezente într-un peisaj
în care până și pietrele par abstracte

poate că au viermi cuvintele, când
vorbești, când le treci de la tine la
cel de alături se simte o încordare
de parcă spinările lor s-ar îndrepta
după o grea umilință

cum și nourii într-o dimineață
în loc să lase picuri de apă
au lăsat viermișori
care au fost hăpăiți de porumbei
(s-a scris și în ziar, porumbeii au fost
împușcați, mai apoi,
irealitatea devenise dramatică);

eu le descriu cum de dragul dragostei
mi-am schimbat toate planurile
în viața asta
care ar fi arătat poate altfel

ele îmi traduc fără nici o jenă
că banii, da, banii
sunt buchețelul de imortele cu care
stau sub balconul iubitei
și afară plouă și umbrela e spartă

ce medicamente să folosească ele,
cuvintele?

când sunt bolnave
nimic nu mai merge
până și în fața plutonului de execuție
cuvântul foc
s-a lăsat răstălmăcit,
moartea devenise complicea condamnatului
fierăstrăul orizontului
tăia spărturi în cer
ca toată lumea să se refugieze
intempestiv

fiecare munte a urcat un munte
fiecare trup are trup
fiecare inimă are inimă... etc.

Știu, e de necrezut,
dar niciun cuvânt
de pe lumea asta
nu salvează viața de la banalitate

și poate că niciun cuvânt
de pe lumea cealaltă

deși cu un deget pe apă
mă încăpățânez să răspund
la toate scrisorile de adio
ale sinucigașilor.

Adevărul ultim

Adevărul ultim există
cum să nu existe
toți îl știu
cum să nu-l știe

ca un cod secret
și-l trec din priviri unul altuia
în numele lui viața capătă oarece logică
cei care mor
mor în numele lui
cei care trăiesc
trăiesc în numele lui.

adevărul ultim există
cum să nu existe

**Cum am rezolvat criza
mondială într-un moment
de inspirație pe malul
Dardanelelor**

Ieri, pe malul Dardanelelor,
pe când se îngânau Europa cu Asia,
am prins peștișorul de aur
și mi-am exprimat -
conform convențiilor dintotdeauna stabilite -
trei dorințe:
să prind, unul, câte unul, ah,
alți trei peștișori de aur.

Azi am prins alți trei
peștișori de aur și
gândindu-mă că soarta omenirii e iarăși, vai,
la mâna poezilor,
mi-am exprimat
de trei ori câte trei dorințe:
să prind de trei ori câte trei
alți peștișori de aur...!

Deja lucrez cu teoria numerelor mari,
deja pielea oceanului tremură
de comoție...!

Ah, vă dați seama cum va
arăta lumea când toate mările
vor fi pline de peștișori de aur
care să îndeplinească pentru fiecare om
câte trei dorințe?

Çanakkale (Turcia), sept. 2012

**rostogolim
cuvintele pe
limbă
dimineața**

**și le simțim
lehamitea**

**nu mai vor să
spună ceva
anume**

**nu mai vor să
spună ceva în
general**

**nu mai vor nici
să trăiască la
voia întâmplării**

**nici să refuze
nu mai știu**

rostogolim cuvintele pe limbă dimineața
și le simțim lehamitea
nu mai vor să spună ceva anume
nu mai vor să spună ceva în general
nu mai vor nici să trăiască la voia întâmplării
nici să refuze nu mai știu

precum bătrânii într-un azil
tinerețea lor este povara lor

cuvintele pot să transmită boli incurabile
microbi care să afecteze imaginația
să infecteze liniștea

e posibil să fi trăit prea mult în preajma
unor adevăruri care s-au alterat
răul de realitate
răul de imaginație
răul de viață

scriu cuvintele acum într-un fel de poem
dar de fapt le supun
unui control cu raze X
da, sunt bolnave,
sub ele prezentul e ca o tumoră
care atârnă (e evident)

au îmbătrânit
oriunde le adun
într-un text
parcă sunt la un azil
de cuvinte

nici memorie nu mai au
nici cuviincioase nu sunt

iar dinspre cuvinte nu venea
nicio soluție, nicio amânare,
nicio presimțire
parcă am fi coborât, în sfârșit, pe lună
și acum priveam cu nostalgie pământul,
îmbrățișați,
oarecum înduioșați de irecuperabila pierdere;

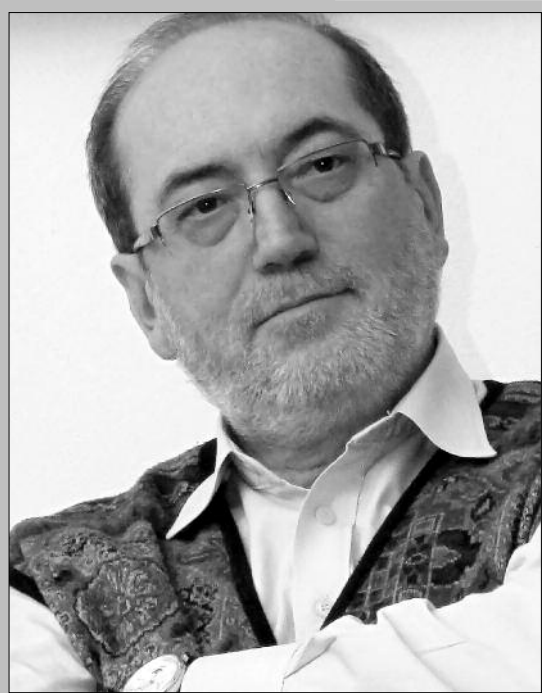
nu te chem, nu te caut,
nu îți vorbesc
poate fi periculos:
mi-am încredințat soarta cuvintelor -
astăzi am ajuns în stradă,

iubirea mea,
dinspre magazia de lemne
am auzit tunetul,
de fapt înflorise trandafirul
dar fără paravanul cuvintelor
toate lucrurile se arată în univers
(universul nostru, se înțelege)
în nuditatea lor
greu de suportat

pe fiecare cuvânt ar trebui să scriem
ce semnifică, să nu uităm,
să explicăm în ce context a fost folosit,
să specificăm în ce proporție
un cuvânt minte realitatea

sau să recunoaștem lucruri pe care
le-am ascuns atâta vreme
cu complicitatea cuvintelor:
fiecare cer se varsă în alt cer
fiecare izvor se varsă în alt izvor
fiecare mare se varsă într-o mare

„Cultura este la fel de necesară ca lumina Soarelui”

Interviu cu Lucian Chișu

- „Am descins în Brăila, în 1961...”
- „La vârsta lecturilor de liceu... am descoperit literatura brăilenilor.”
- „Prietenia este darul cel mai de preț pe care îl putem face.”
- „... Îmi lipsea o viziune modernă asupra literaturii.”
- „Mitul scriitorului (ca și al profesorului universitar) au fost înlocuite de cel al creatorului de modă.”
- „Este plină țara de profesori universitari.”

...am fost elev într-o clasă în care catalogul, strigat în ordine alfabetică, cuprindea și nume precum Ali Serhan, Borisov Iuri, Cerlente Simeon, Cherecheș Victor, Fillitis Xenia, Ohanesian Paul, Schachter Dan. Noi, românii, eram majoritari, dar ni se alăturau turci, ruși, bulgari, greci, evrei, armeni, chiar și italieni, situație ce se regăsea în aproape toate școlile.

intervi

– Stimate domnule Lucian Chișu, pentru mine și nu numai pentru mine, numele dumneavoastră a fost legat de Brăila, chiar dacă nu acesta este orașul în care ați văzut lumina zilei. O bună bucată de timp, visele, aspirațiile, „faptele” culturale au căpătat contur, prin forța lucrurilor, în vecinătatea marelui fluviu. În cărțile prozatorilor mai ales, apare transfigurat un ținut fabulos, un topos inconfundabil...

Pe o hartă imaginară, Brăila are și pentru mine un loc special, poate idealizat, însuflețit de evocările ilustrațiilor profesori Vasile Băncilă și Anton Dumitriu. I-am cunoscut încă în primii mei ani de Radio și pe N. Carandino, pe Fănuș Neagu și Gabriel Dimisianu. Și, întorcându-mă în timp, îmi amintesc cu emoție de poveștile bunicii mele paterne, învățătoarea... elevului Panait Istrati.

Ce vă leagă de acest loc care a inspirat, cum spuneam la începutul dialogului nostru, atâția scriitori?

– Ați amintit numele unora dintre scriitorii (reprezentanții) de frunte ai Brăilei, din trecutul îndepărtat ori din cel proxim, fapt care face ușor distinctă diversitatea naturilor umane și creative ale acestora. Aș adăuga, deși nu avem, cu excepția a două, trei încercări de a cuprinde personalitățile locului între filele unui Dicționar, densitatea lor numerică, fiindcă, în ceea ce-i privește pe scriitori și jurnaliști, ei se apropie de cifra 100. Aveți dreptate subliniind că numitorul lor comun este Brăila, un topos într-adevăr fabulos, din care s-a ivit o baladă populară, prelucrată artistic de Panait Istrati și devenită un roman european de succes. Ar merita să insist asupra intuiției marelui scriitor, care a sintetizat ca nimeni altul dorul nemărginit, splendoarea, misterul și inefabilul acestui ținut de la întâlnirea câmpiei imense a Bărăganului cu apele marelui fluviu, însă tema dialogului nostru este alta.

Înainte de a continua, fac o scurtă paranteză: locul meu de naștere este Constanța, dar, în unele dicționare, am fost adoptat ca brăilean. Mă voi opri, de aceea, la impresiile primei mele întâlniri cu Brăila, petrecute acum mai bine de o jumătate de secol. Memoria le păstrează învăluite de o enigmatică frumusețe, pentru că impactul a fost mirabil, în sensul în care acest adjectiv trimite sinonimic spre semnificații precum *colosal*, *extraordinar*, *formidabil*, *nemaivăzut*. Mi-am deslușit aceste înțelesuri peste ani, când, vizitând Olanda, am avut, ca să spun așa, revelația unora dintre ele.

Am descins în Brăila în 1961, la vârsta întâilor ani de școală. De cum am pășit, simțurile mi-au fost invadate de un aer cald și plin de miresme, ceea ce mi-a dat o ciudată senzație euforică. Nu mi puteam explica de unde vine, pretutindeni în

jur, acel parfum specific. Peste vreo trei decenii, într-un Amsterdam invadat de turiști, cu străzile comerciale doldora de vitrine cu dulciuri și de tarabe pline de fructe exotice, am reîntâlnit, persistent, amestecul cald-odorifer din copilărie și abia atunci am realizat că memoria mea conservase, într-un loc secret al ei, senzația atmosferică de bogăție și bunăstare, pe care orașul dunărean o răspândea în jurul tuturor locuitorilor săi, indiferent de starea lor socială. Am fost, poate, printre ultimii martori ai acestui belșug olfactiv.

Locuiam la ultimul etaj al unui bloc, de la ferestrele căruia mi se oferea panorama Dunării și, în depărtare, a munților Măcinului, profilați pe linia orizontului sub forma unor nori cenușii. Dimineața, din spatele lor, se ridica un soare imens, roșiatic, radiind pe luciul Dunării și mângâind covorul verde, întrețesut de ochiurile de apă al bălților. Odată cu toamna, stagiunea unui alt spectacol se derula fabulos: nori groși de fum și limbi apocaliptice de foc se ridicau spre înaltul cerului, însoțind, zile la rând, arderea stufărișurilor (în anii următori, sutele de hectare de stuf au devenit materie primă pentru combinatul de celuloză și hârtie din apropierea orașului, iar peisajului i-a luat locul *Insula mare a Brăilei*). Gândirea mea, prea puțin formată, nu percepea în termeni concreți peisajul, ci, mai degrabă, metaforic senzorial. Participam exclusiv emoțional - cum, mai târziu, experiența s-a repetat ascultând muzică simfonică - la grandioasa frumusețe a ridicării lente a Soarelui pe firmament sau la măreția, ca de ritual tragic, a dezastrului naturii. Când, dimineața, orizontul se colora roșiatic, profilul căderilor dinspre Dunăre lua un aspect oriental, iar odată coborât în stradă mă fascina oralitatea salutarilor grecești (*iassu*, pronunțat „iaso”). Obişnuințele vestimentare ale locuitorilor erau deja stabilizate. N-am mai „prins” momentul când, în oraș, puteau fi întâlniți turci cu fes, lipoveni aurii, hamali cu sacul în spate, chivuțe, vânzători ambulanți de sirop, salep, bragă, baclava, roscove, uniforme ale mateloților de diverse nații, și nici forfota pestriță a străzilor și portului, din care, în urmă cu un secol, porneau de patru ori pe săptămână curse navale de călători spre Istanbul. Acela a fost, probabil, apogeul orașului în care eu descopeream, la sosire, semnele, ca să nu spun vestigiile, glorioșului trecut.

Totuși, în continua schimbare, câte ceva se păstrase. De pildă, am fost elev într-o clasă în care catalogul, strigat în ordine alfabetică, cuprindea și nume precum Ali Serhan, Borisov Iuri, Cerlente Simeon, Cherecheș Victor, Fillitis Xenia, Ohanesian Paul, Schachter Dan. Noi, românii, eram majoritari, dar ni se alăturau turci, ruși, bulgari, greci, evrei, armeni, chiar și italieni,

situație ce se regăsea în aproape toate școlile. Cel mai important lucru: ne aveam, toți, ca frații. Între timp, grecii și evreii au plecat, la fel turcii. Dar rămâne faptul că, timp de secole, Brăila a fost un fel de creuzet al acestor seminții, atât de diferite prin religii și mentalități, al căror liant l-a constituit prietenia bazată pe înțelegere și respect reciproc. De altfel, cultul prieteniei se regăsește puternic prezent în ceea ce aș numi componenta principală a spiritului brăilean. Cultul prieteniei „circulă” ca un fir de luminoasă coerență în literatura celor proveniți de aici. Pare cam generalizant ceea ce afirm, dar cred în adevărul acesta, chiar dacă uneori viața l-a infirmat, ca de exemplu în relația (în timp) a lui Mihail Sebastian cu Nae Ionescu.

Peste ani, la vârsta lecturilor de liceu, bine condus de amorul patriotismului local, am descoperit literatura brăilenilor, cu trista constatare-deznodământ că toți cei care s-au realizat artistic au părăsit urbea, obținând consacrarea în orașele mai mari, cu viața culturală puternic vascularizată de instituții oficiale (universități, teatre, operă, filarmonică, edituri, reviste de cultură ș.a.m.d.). Dar ceea ce îmi pare esențial este faptul că scriitorii brăileni au dus cu ei, *in corpore*, amintirea locurilor de baștină, sugerând în acest fel că nu le-au părăsit niciodată, sporindu-le prin artă și cultură, ca pe un dor lăuntric, frumusețea, misterul, inefabilul.

– Aș vrea să vorbiți în continuare despre rolul familiei în perioada formării dumneavoastră. Am propus această temă în interviurile recente, pentru a găsi, în cazul în care ele există, acele secrete ale formării unei personalități...

– Nu mi-am pus niciodată întrebarea ce rol au avut părinții mei în definirea drumului pe care l-am urmat. Primul impuls este, în clipa asta, să mă întreb de ce? Al doilea (impuls) este unul reconfortant, fiindcă îmi dau seama, instantaneu, de următoarele: provin dintr-o familie mai degrabă modestă din punct de vedere social. Ambii părinți își părăsiseră locurile natale, unul din Transilvania, celălalt din Muntenia spre a-și găsi un rost la oraș. Din cauza traiului modest și a faptului că ambii erau angajați în muncă, am petrecut prima parte a copilăriei la bunicii din partea mamei, într-o feerică localitate din fostul județ Muscel, în preajma unei naturi generoase și a unor tradiții nemișcate de secole. Nu greșesc spunând că armonia dintre natură și viața celor din satul bunicilor mei mi-a fost mereu de folos mai târziu, în timp. Apoi, când vârsta școlarității m-a readus în oraș, libertățile de opțiune nu mi-au fost îngădite. Atât eu, cât și fratele meu, am fost în continuare liberi să alegem ce ne dorim pentru viitor. Cu sprijinul necondiționat al părinților am ales, fiecare, ceea ce ne interesa în mod deosebit. Deși eram un elev bun la materiile exacte, plăcerea lecturii și frecventarea cenaclului brăilean au fost decisive pentru conturarea viitorului meu... filologic.

– Anii petrecuți la celebra Universitate Ieșeană au fost deschiși către experiențele cele mai diverse pe care le trăiește un filolog la vârstele de „grație”: studiul, cenaclurile literare, cercetarea lingvistică, presa studențească.

Ce amintiri aveți din acea perioadă a tinereții, pe care ați petrecut-o în orașul traversat de mult-pomenitul de poeți Bahlui?

– Când am pășit în amfiteatrele universității ieșene, eram un adolescent plin de vise și idealuri. Mă impresionase o frază a unui eseist canadian, Henri David Thoreau, preluată indirect dintr-o carte a lui Ralph Waldo Emerson. Citatul suna cu aproximație așa: „Tânărul pornit în viață își adună materiale ca să construiască un pod de la el până la Lună, din care, la maturitate, va